

JEL Classification: M13; M21

Ковальська Любов, д.е.н., професор,
 декан факультету бізнесу і права
Луцький національний технічний університет
<https://orcid.org/0000-0003-2924-9857>
kovalska.lyuba@gmail.com
 Kovalska Liubov, D.Sc. (Economics), Professor,
 Dean of the Faculty of Business and Law
Lutsk National Technical University
<https://orcid.org/0000-0003-2924-9857>
kovalska.lyuba@gmail.com
 Голій Олександр, аспірант
Луцький національний технічний університет
holiioleksandr@gmail.com
 Голій Валентин, магістр
Луцький національний технічний університет
valikgoliy@gmail.com

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМСТВА: СУТНІСТЬ, СТРУКТУРА ТА МЕХАНІЗМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

У статті проведено теоретичні дослідження сутності економічної безпеки підприємства. Виділено такі характеристики економічної безпеки підприємства: захищеність від негативного впливу чинників, забезпеченість економічного розвитку та стабільності, стан ефективного використання ресурсів, можливість запобігати негативному впливу чинників зовнішнього середовища. Запропоновано розглядати економічну безпеку підприємства як здатність соціально-економічної системи протистояти та створити захист від дестабілізуючих чинників внутрішнього та зовнішнього середовищ, забезпечуючи при цьому стійкість економічного розвитку через ефективне використання наявних та потенційних ресурсів. Досліджено передумови (ефективне та раціональне використання усіх наявних та потенційних ресурсів; швидка реакція на зміну економічних, політичних, соціальних, ринкових, геополітичних, міжнародних та інших чинників впливу; наявність превентивних механізмів щодо захищеності та запобігання негативного впливу чинників) та наслідки (забезпечення економічного розвитку підприємства у часовому вимірі; забезпеченість сталості соціально-економічної системи підприємства) забезпечення економічної безпеки підприємства. Розглянуто структуру економічної безпеки підприємства. Запропоновано включити такі елементи: фінансова, інтелектуально-кадрова, інформаційна, техніко-технологічна безпека. Розроблено механізм забезпечення економічної безпеки підприємства. Запропонований механізм містить такі елементи: суб'єкт та об'єкт забезпечення економічної безпеки підприємства; принципи забезпечення економічної безпеки підприємства; функції забезпечення економічної безпеки підприємства; напрями забезпечення економічної безпеки підприємства; методи забезпечення економічної безпеки підприємства; інструменти забезпечення економічної безпеки підприємства. Обґрунтовано вибір стратегії забезпечення економічної безпеки підприємства: стратегія формування передумов забезпечення економічної безпеки (стан небезпеки); стратегія фокусування забезпечення економічної безпеки (стан ризику); стратегія активізації процесів забезпечення економічної безпеки (стан загрози); стратегія підтримки стану економічної безпеки (стан безпеки).

Ключові слова: економічна безпека, підприємство, фінансова безпека, інтелектуально-кадрова безпека, інформаційна безпека, техніко-технологічна безпека, чинники, методи.

ECONOMIC SECURITY OF THE ENTERPRISE: THE ESSENCE, STRUCTURE AND MECHANISM OF ENSURING

The article conducts theoretical studies of the essence of economic security of the enterprise. The following characteristics of economic security of the enterprise are highlighted: protection from the negative impact of factors, security of economic development and stability, the state of efficient use of resources, the ability to prevent the negative impact of environmental factors. It is proposed to consider the economic security of the enterprise as the ability of the socio-economic system to resist and create protection from destabilizing factors of

internal and external environment, while ensuring the sustainability of economic development through the effective use of available and potential resources. The prerequisites (efficient and rational use of all available and potential resources; rapid response to changes in economic, political, social, market, geopolitical, international and other factors of influence; availability of preventive mechanisms for protection and prevention of negative impact of factors) and Consequences (Ensuring the economic development of the enterprise in time dimension; ensuring the sustainability of the socio-economic system of the enterprise) ensuring the economic security of the enterprise. The structure of economic security of the enterprise is considered. It is proposed to include the following elements: financial, intellectual and personnel, information, technical and technological security. A mechanism for ensuring the economic security of the enterprise has been developed. The proposed mechanism contains the following elements: the subject and object of ensuring the economic security of the enterprise; principles of ensuring the economic security of the enterprise; functions of ensuring the economic security of the enterprise; directions for ensuring the economic security of the enterprise; methods for ensuring the economic security of the enterprise; tools for ensuring the economic security of the enterprise. The choice of a strategy for ensuring economic security of an enterprise is justified: a strategy for forming prerequisites for ensuring economic security (state of danger); strategy for focusing on ensuring economic security (state of risk); strategy for activating processes to ensure economic security (state of threat); strategy for maintaining the state of economic security (state of security).

Key words: *economic security, enterprise, financial security, intellectual and personnel security, information security, technical and technological security, factors, methods.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Складна економічна та політична ситуація, наявність воєнного стану в країні, потребує першочергових заходів щодо забезпечення національної безпеки. Кожен суб'єкт господарювання здійснює діяльність в досить несприятливому середовищі, де спостерігаються загрози різного характеру: економічного, соціального, екологічного, політичного, військового тощо. Тому, стають актуальними питання забезпечення економічної безпеки підприємств. Здійснення ефективної діяльності підприємств потребує розробки заходів щодо мінімізації негативного впливу чинників зовнішнього середовища, пошуку шляхів захищеності від зовнішніх та внутрішніх загроз, швидкої реакції на зміни середовища, а також ефективного використання наявних та потенційних ресурсів. З іншої сторони, економічна безпека підприємства передбачає забезпечення стабільності його розвитку та підтримки сталості у поточному та перспективному періодах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано вирішення даної проблеми. Дослідженням проблематики сутності, структури та механізму забезпечення економічної безпеки підприємства займалися такі науковці як: В. Баранова (Баранова, 2018), О. Вівчар (Вівчар, 2020), О. Грибіненко (Грибіненко, 2017), З. Живко (Живко, 2012), С. Капітула (Капітула, 2009), Г. Клімова (Клімова, 2017), О. Коваленко (Коваленко, 2016), І. Сосновська (Сосновська, 2015), І. Хома (Хома, 2012) та інші. Однак, і досі залишається дискусійними питання щодо сутності та структури економічної безпеки підприємства.

Цілі статті. Метою статті є дослідження сутності поняття «економічна безпека підприємства», визначення структури економічної безпеки підприємства та розробка механізму її забезпечення.

Викладення основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Варто зауважити, що економічну безпеку розглядають на різних рівнях: економічна безпека підприємства (мікрорівень), економічна безпека регіону (мезорівень), економічна безпека країни (макрорівень).

Оскільки об'єктом дослідження обрано економічну безпеку підприємства, то більш детальніше розглянемо її сутність, структуру та механізм забезпечення. Проведений огляд літератури дозволяє зробити висновок про широку апробацію досліджень щодо дефініції поняття «економічна безпека підприємства» (табл.1).

Таблиця 1. Огляд літератури дефініції поняття «економічна безпека підприємства»

Автор	Зміст поняття, джерело
<i>Захищеність від негативного впливу чинників</i>	
Капітула С.	«захищеність від негативного впливу сукупності соціальних, економічних, екологічних, правових і силових внутрішніх і зовнішніх факторів» [1]
Хома І.	«економічна захищеність як невід’ємний складовий елемент, причому незалежний, а економічна захищеність є одним із видів захищеності сучасного підприємства» [2]
Станкевич Н.	«універсальна категорія, яка відображає захист суб’єкта господарювання на всіх рівнях економічних відносин, починаючи з держави і закінчуючи кожним її громадянином» [4]
<i>Забезпеченість економічного розвитку та стабільності</i>	
Живко З.	«стан, який сприяє економічному розвитку і стабільності діяльності підприємства, здатність своєчасно, адекватно й без значних втрат реагувати на зміни внутрішньої та зовнішньої ситуації та негативний вплив дестабілізуювальних чинників» [4]
Грибінченко О.	«комплексна характеристика, ступінь захисту від негативного впливу внутрішніх і зовнішніх факторів усіх потенціалів підприємства, що дозволяє забезпечити стійку та ефективну діяльність» [5]
Коваленко О.	«комплексна характеристика досягнутих та очікуваних результатів діяльності підприємства, яка зумовлена узгодженням цілей та передбачає раціональне використання ресурсів» [6]
Череп А.	«можливість стійкого економічного розвитку, процвітання, налагодження процесу виробництва за умови зменшення та запобігання негативного впливу загроз ринкового середовища, взаємодії та соціального захисту працівників, підвищення рівня їх професіоналізму та зростання заробітної плати [7]
Бойко Т.	«забезпечення здатності держави до розвитку, забезпечення оптимального стану національної економіки, протистояння внутрішнім і зовнішнім загрозам, з позицій ресурсно-функціонального підходу або ж з точки зору захисту національних інтересів» [8]
Клімова Г.	«такий стан економічної системи, який дає їй можливість розвиватися динамічно й ефективно, успішно вирішувати соціальні проблеми і при цьому держава має можливість виробляти та проводити в життя незалежну економічну політику» [9]
<i>Стан ефективного використання ресурсів</i>	
Троц І.	«такий стан корпоративних ресурсів (ресурсів капіталу, персоналу, інформації і технології, техніки та устаткування, прав) і підприємницьких можливостей, що гарантує найбільш ефективне їхнє використання для стабільного функціонування та динамічного науково-технічного й соціального розвитку, запобігання внутрішнім і зовнішнім негативним впливам (загрозам)» [10]
<i>Можливість запобігати негативному впливу чинників зовнішнього середовища</i>	
Сосновська І.	«комплексна характеристика, під якою розуміють рівень захищеності всіх видів потенціалу підприємства від внутрішніх і зовнішніх загроз, що забезпечує стабільне функціонування та ефективний розвиток і потребує управління з боку керівництва підприємства» [11]
Вівчар О.	«стан захищеності його ресурсів та інтелектуального потенціалу від наявних та потенційних загроз зовнішнього і внутрішнього середовища його функціонування, який характеризується високими фінансовими показниками діяльності та перспективою економічного розвитку в майбутньому» [12]; «забезпечення умов збереження комерційної таємниці і інших секретів підприємства» [13]
Баранова В.	«пристосування до впливу чинників середовища, яке може бути досягнуте через захист від впливу середовища (шляхом уникнення зовнішніх та внутрішніх загроз), а також через реакцію на впливи середовища (шляхом протистояння деструктивним впливам або усунення негативних наслідків)» [14]

Проведений огляд літератури дозволив виділити наступні характеристики економічної безпеки підприємства (рис.1).

Рис. 1. Характеристики економічної безпеки підприємства

Виділені характеристики дозволяють розглядати економічну безпеку підприємства як здатність соціально-економічної системи протистояти та створити захист від дестабілізуючих чинників внутрішнього та зовнішнього середовища, забезпечуючи при цьому стійкість економічного розвитку через ефективне використання наявних та потенційних ресурсів.

Також можна виділити передумови та наслідки забезпечення економічної безпеки підприємства за вищенаведеними характеристиками. Передумовами забезпечення економічної безпеки підприємства є: ефективне та раціональне використання усіх наявних та потенційних ресурсів; швидка реакція на зміну економічних, політичних, соціальних, ринкових, геополітичних, міжнародних та інших чинників впливу; наявність превентивних механізмів щодо захищеності та запобігання негативного впливу чинників. Наслідками забезпечення економічної безпеки підприємства є: забезпечення економічного розвитку підприємства у часовому вимірі; забезпеченість сталості соціально-економічної системи підприємства.

Економічна безпека підприємства є комплексним поняттям, що відображає сукупність різних аспектів діяльності підприємства і таким чином, інтегрує у собі функціональні види безпеки нижчих рівнів. Досліджуючи економічну безпеку підприємства можна відмітити різні підходи до її структуризації. Окремі підходи щодо виділення структурних елементів економічної безпеки підприємства наведено у таблиці 2.

Таблиця 2. Окремі підходи щодо виділення структурних елементів економічної безпеки підприємства

Джерело	Структурні елементи економічної безпеки підприємства
Ярова Ю.О. Артеменко Л.П. [15]	Фінансова, інтелектуальна, кадрова, соціальна, технічна, технологічна, юридична, інформаційна, екологічна, силова, енергетична, інноваційна, ринкова безпеки
Фроленко О.М. [16]	Безпека управління (діяльність підприємства), ресурсів (людських, матеріальних й ін.), інформаційна безпека (конфіденційність), ринкова безпека (рейдерство, конкуренти)
Дуб Б.С. [17]	Фінансова, кадрова, інформаційна, виробнича, інтерфесійна безпеки
Шацька З.Я. [18]	Фінансова, інтелектуальна, кадрова безпеки
Зось-Кіор М.В., Дячков Д.В., Павлик Р.В. [19]	Фінансова, інтелектуально-кадрова, техніко-технологічна, інформаційна, екологічна, силова безпеки
Прус Н. В. [20]	інформаційну, фінансову, техніко-технологічну, інтелектуальну і кадрову, політикоправову, екологічну, силову
Ярославський Я.О. [21]	Фінансова, географічна, матеріально-технічна, логістична, енергетична, кадрова, політико-правова
Хринюк О.С., Корчовна М.Р. [22]	Фінансова, правова, технологічна, інформаційна, екологічна, кадрова, інтелектуальна, силова безпеки

Наведені дані у таблиці 2, показують про різноманітність думок щодо включення різних елементів у структуру економічної безпеки підприємства. Одними науковцями виокремлюється невелика кількість структурних складових (Фроленко О.М., Дуб Б.С., Шацька З.Я.), натомість, інші науковці включають значно більшу кількість складових економічної безпеки (Ярова Ю.О., Артеменко Л.П., Зось-Кіор М.В., Дячков Д.В., Павлик Р.В., Ярославський Я.О.). Завдання полягає у тому, що оптимізувати структуру економічної безпеки підприємства з точки зору визначення необхідної та раціональної кількості структурних елементів. З цією метою відобразимо матрицю підходів до структуризації економічної безпеки підприємства (табл.3).

Таблиця 3. Матриця підходів до структуризації економічної безпеки підприємства

Складова ЕБП	Автор								Разом
	Ярова Ю.О. Артеменко Л.П.	Фроленко О.М.	Дуб Б.С.	Шацька З.Я.	Зось-Кіор М.В., Дятков Д.В., Павлик Р.В.	Прус Н.В.	Ярославський Я.О.	Хринок О.С., Корчовна М.Р.	
Фінансова	+		+	+	+	+	+	+	7
Інтелектуально-кадрова	+		+	+	+	+	+	+	7
Техніко-технологічна	+				+	+	+	+	5
Інформаційна	+	+	+		+	+		+	6
Ринкова	+	+							2
Соціальна	+								1
Юридична	+								1
Інноваційна	+								1
Енергетична							+		1
Інтерфейсна			+						1
Екологічна	+				+	+		+	4
Силова	+				+	+		+	4
Політико-правова						+	+	+	3
Логістична							+		1
Виробнича			+						1

Результати матриці показують, що найбільше думок щодо включення в структуру економічної безпеки підприємства по фінансовій, інтелектуально-кадровій, інформаційній та техніко-технологічній складових.

Фінансова безпека підприємства представляє собою «кількісно та якісно детермінований рівень фінансового стану підприємства, що забезпечує стабільну захищеність його пріоритетних збалансованих фінансових інтересів від ідентифікованих реальних та потенційних загроз внутрішнього та зовнішнього характеру, параметри якого визначаються на основі його фінансової філософії та створюють необхідні передумови фінансової підтримки його стійкого зростання в поточному та перспективному періодах» [23]. Тобто, фінансова безпека підприємства повинна забезпечити йому стабільний фінансовий стан, фінансову спроможність та фінансову стабільність. Підприємство повинне формувати необхідні передумови для забезпечення фінансової безпеки, тобто мати достатній фінансовий потенціал для підтримання стабільності розвитку. На думку Вудвуд В. В., умовами забезпечення фінансової безпеки підприємства є: стійка фінансова система підприємства; гармонізація фінансових інтересів підприємства із інтересами внутрішнього та зовнішнього середовища; здатність фінансової системи підприємства протистояти загрозам та небезпекам зовнішнього середовища [24].

Інтелектуально-кадрова безпека представляє собою сукупність заходів, які спрямовані на захист персоналу підприємства від загроз та небезпек зовнішнього середовища. Основними напрямками інтелектуально-кадрової безпеки підприємства є забезпечення підприємства необхідною кількістю працівників, наявність у працівників відповідної освіти та кваліфікації, створення належної системи оплати праці, можливості кар'єрного росту тощо [25].

Інформаційна безпека передбачає «стан інформаційного захисту господарюючого суб'єкта в умовах, коли існує ймовірність загроз, що досягається системою заходів, спрямованих на попередження, виявлення та ліквідацію інформаційних загроз» [26]. Фактично, інформаційна безпека це стан захищеності інформаційної системи підприємства від загрозливого та несприятливого впливу чинників середовища. Підприємство повинне створити сучасну інформаційну систему управління, яка буде гнучко реагувати на усі виклики сьогодення та буде стійкою до будь-яких загроз.

Техніко-технологічна безпека – це здатність підприємства протистояти небезпекам та загрозам задля формування потужної техніко-технологічної бази підприємства. Мова йде про формування сучасної матеріально-технічної бази, комплексну механізацію та автоматизацію виробничих процесів, впровадження сучасних ресурсозберігаючих технологій. Наявність таких технологій забезпечить безпеку праці персоналу на робочих місцях, знизить втрати робочої сили та підвищить рівень продуктивності праці. Техніко-технологічна безпека спрямована на збереження високого рівня науково-технічного потенціалу підприємства. Як зазначає Лойко В.В. вона «абезпечується за рахунок впровадження новітніх технологій та інновацій на основі досягнень науково-технічного прогресу, збереження рівня науково-технічного потенціалу та раціонального використання інтелектуальних і технологічних ресурсів, що сприяє забезпеченню технологічної незалежності» [27].

Діяльність сучасних підприємств пов'язана зі значними ризиками, які ускладнюють його функціонування у ринковому середовищі. Ці ризики існують як у внутрішньому середовищі, так і у зовнішньому середовищі. Ризики внутрішнього середовища пов'язані із можливістю відтоку висококваліфікованої робочої сили, витоком важливої інформації, втратою ринків збуту, низькими виробничими потужностями, ін. Водночас, ризики зовнішнього середовища зумовлені нестабільною економічною та політичною ситуацією, військовим загостренням у країні, погіршенням демографічної ситуації у країні, втратою робочих місць економічно активного населення, зниженням купівельної спроможності населення, погіршенням конкурентного та підприємницького середовища у країні, а також рядом загроз міжнародного характеру. Тому, важливо розробити ряд інструментів та методів, які дозволять превентивно протидіяти таким загрозам та забезпечити стале функціонування підприємства у перспективі. Відповідно, це вимагає розробки вираженого механізму забезпечення економічної безпеки підприємства через визначення його структурних елементів. Під механізмом забезпечення економічної безпеки підприємства будемо розуміти сукупність взаємопов'язаних елементів (принципи, методи, функції, інструменти суб'єкти та об'єкти), дія яких спрямована на уникнення загроз та небезпек у зовнішньому та внутрішньому середовищах.

Науковці також виокремлюють різні структурні елементи механізму забезпечення економічної безпеки підприємства. Нами пропонується виділити та розглянути такі структурні елементи механізму забезпечення економічної безпеки підприємства: суб'єкт та об'єкт забезпечення економічної безпеки підприємства; принципи забезпечення економічної безпеки підприємства; функції забезпечення економічної безпеки підприємства; напрями забезпечення економічної безпеки підприємства; методи забезпечення економічної безпеки підприємства; інструменти забезпечення економічної безпеки підприємства.

Також, нами пропонується виділити два блоки: механізм формування економічної безпеки підприємства та механізм функціонування економічної безпеки підприємства.

Структура механізму забезпечення економічної безпеки підприємства наведена на рисунку 2. Отож розглянемо структурні елементи запропонованого механізму. У блок механізму формування економічної безпеки підприємства входять такі елементи як: мета та цілі механізму забезпечення економічної безпеки підприємства, суб'єкт та об'єкт забезпечення економічної безпеки підприємства; напрями забезпечення економічної безпеки, оцінка рівня та ризик-факторів забезпечення економічної безпеки підприємства.

В блок механізму забезпечення економічної безпеки підприємства запропоновано включити розробку стратегії забезпечення економічної безпеки підприємства; функції, методи, принципи та інструменти забезпечення економічної безпеки підприємства.

Мета механізму полягає у мінімізації негативного впливу загроз та небезпек з боку зовнішнього та внутрішнього середовища на забезпечення економічної безпеки підприємства.

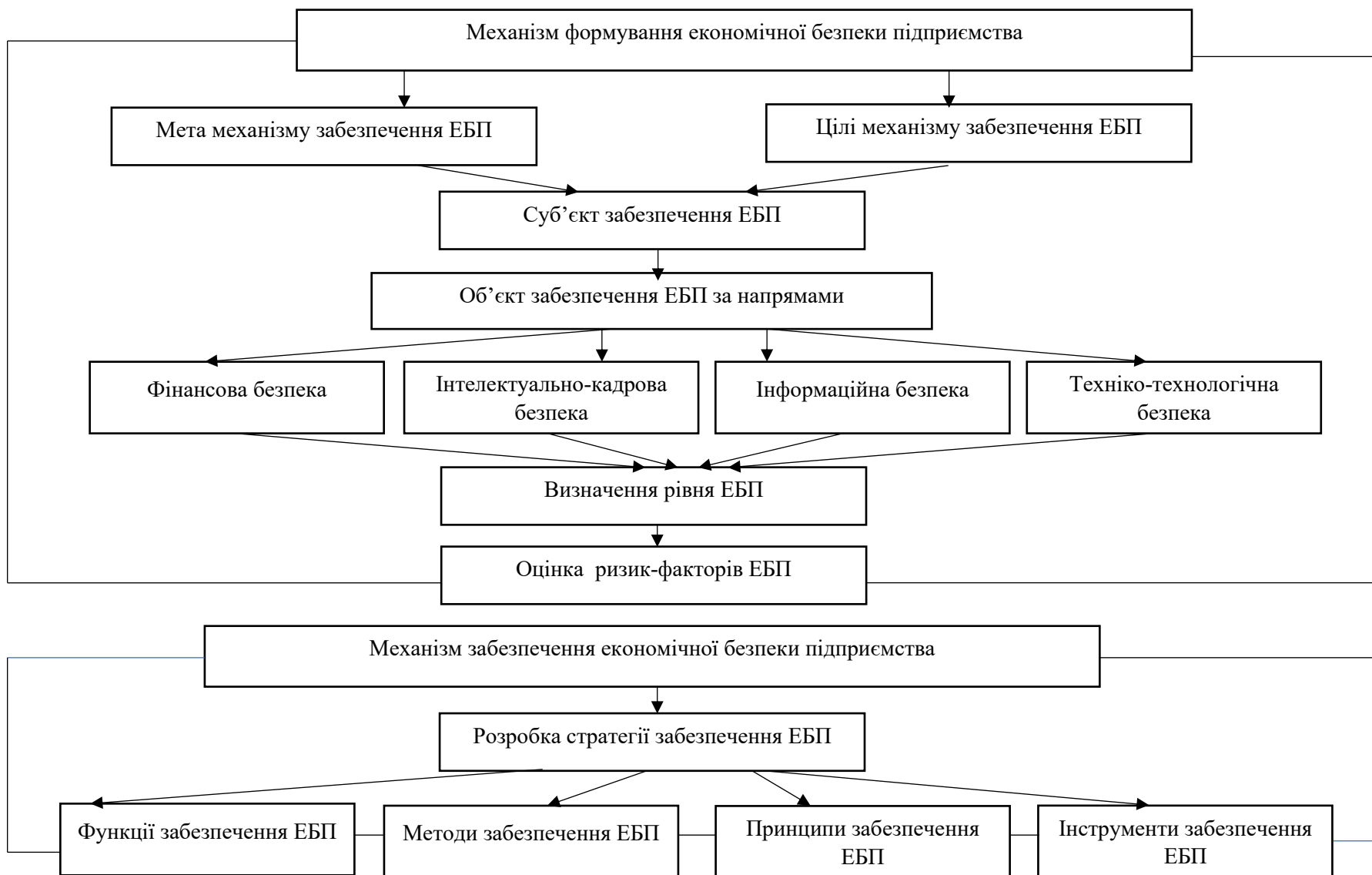

Рис.2. Механізм забезпечення економічної безпеки підприємства

Цілі механізму можуть бути диференційовані залежно від структурного елементу та стану економічної безпеки підприємства. Залежно від стану економічної безпеки (безпека, загроза, ризик, небезпека) застосовується індивідуалізований підхід до вибору напрямів її забезпечення для кожного структурного елементу.

Суб'єктом забезпечення економічної безпеки на підприємстві є як керівник і його заступники, так і керівники структурних підрозділів підприємства, де кожен із них в межах своїх компетенцій вирішує проблеми забезпечення економічної безпеки.

Об'єкти економічної безпеки визначаються виходячи із цілей та завдань її забезпечення, а також залежно від конкретних напрямів. Зважаючи на проведені дослідження об'єктом забезпечення економічної безпеки підприємства є: фінансова безпека підприємства; інтелектуально-кадрова безпека підприємства; інформаційна безпека підприємства; техніко-технологічна безпека підприємства.

Вказані напрями є основними орієнтирами у пошуку шляхів забезпечення економічної безпеки підприємства.

Наступним елементом механізму забезпечення економічної безпеки підприємства є оцінка рівня економічної безпеки, яка була здійснена у попередньому розділі. Проведені аналітичні дослідження показали, що стан структурних елементів економічної безпеки підприємства перебуває у різних станах, а саме у стані безпеки та ризику. Проблема існує у забезпеченні інтелектуально-кадрової та інформаційної безпеки підприємства. Комплексна оцінка економічної безпеки підприємства показала, що на досліджуваному підприємстві є стан безпеки за весь аналізований період. Як було вже зазначено вище, стан економічної безпеки підприємства залежить від ряду факторів зовнішнього та внутрішнього середовища. тому важливим є визначення ризик-факторів забезпечення економічної безпеки підприємства.

Механізм забезпечення економічної безпеки підприємства включає в себе такі елементи як стратегія забезпечення економічної безпеки підприємства; функції, методи, принципи та інструменти забезпечення економічної безпеки підприємства.

Стратегія забезпечення економічної безпеки підприємства повинна розроблятися виходячи зі стану економічної безпеки. Відповідність стратегії стану економічної безпеки підприємства наведено на рисунку 3.

Таким чином, пропонується чотири типи стратегій залежно від стану економічної безпеки підприємства: стан небезпеки – стратегія формування передумов забезпечення економічної безпеки підприємства. Підприємство повинне зосередитись на формуванні різного роду передумов, таких як створення інформаційної бази, формування кадрового потенціалу, формування фінансового потенціалу, формування матеріально-технічної бази підприємства; стан ризику – стратегія фокусування. На даному етапі підприємство повинне визначитись із конкретними пріоритетами розвитку, які дозволять у найкоротший період вийти зі стану ризику та перейти у стан загрози, а згодом і у стан безпеки. Такі пріоритети є дуже важливими з точки зору їх цільового фінансування; стан загрози – стратегія активізації процесів забезпечення економічної безпеки підприємства. На даному етапі слід активізувати розвиток тих видів діяльності, які дають змогу забезпечити стійке функціонування підприємства та забезпечити його економічну безпеку; стан безпеки – стратегія підтримки статусу. Керівництво підприємства повинне зосередити зусилля та ресурси на підтримці позитивних тенденцій його розвитку задля підтримання стану економічної безпеки.

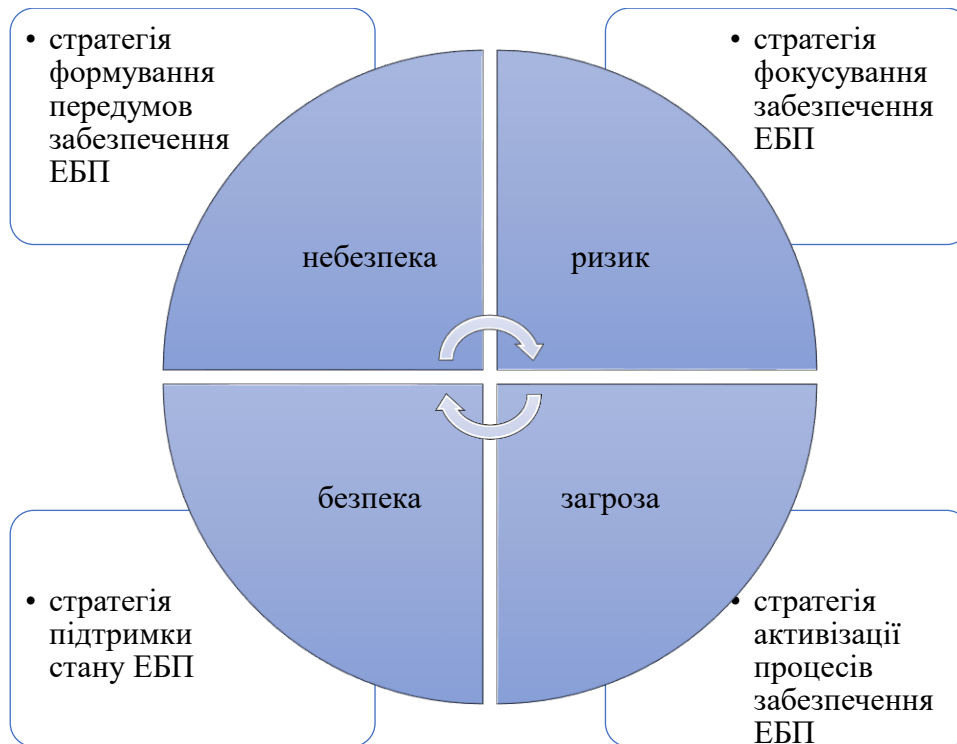

Рис.3. Відповідність стратегії стану економічної безпеки підприємства

Функціями забезпечення економічної безпеки підприємства є:

- планування, яка спрямована на розробку планових заходів та стратегії забезпечення економічної безпеки підприємства;
- організація, яка спрямована на створення мережі внутрішніх організаційних відносин між усіма структурними підрозділами, посадовими особами та працівниками, діяльність яких спрямована на забезпечення економічної безпеки підприємства;
- мотивація, суть якої полягає у створенні належної системи стимулювання персоналу до забезпечення високих показників результативності;
- контроль, основне завдання якого – співставлення фактично досягнутих показників діяльності підприємства із пороговими (нормативними) значеннями, виявлення відхилень, які дають змогу оцінити стан економічної безпеки підприємства.

Методами забезпечення економічної безпеки підприємства є:

- економічні, дія яких, в основному, спрямована на персонал підприємства, на створення економічних стимулів до високопродуктивної професійної діяльності;
- організаційні, які спрямовані на створення належної організаційної структури управління економічною безпекою підприємства;
- соціально-психологічні – передбачають створення сприятливої психологічної атмосфери у колективі, як передумови забезпечення економічної безпеки підприємства;
- прогнозування, які дозволяють визначити перспективи розвитку підприємства та майбутній стан економічної безпеки. Цей метод є водночас інструментом щодо розробки превентивних заходів по забезпеченню економічної безпеки підприємства.

Принципами забезпечення економічної безпеки підприємства є:

- системність – усі структурні елементи економічної безпеки підприємства повинні бути пов'язані та взаємоузгоджені між собою та формувати цілісну економічну систему;

- безперервність – здійснення безперервної та циклічної роботи по забезпеченню економічної безпеки підприємства;
- гнучкість та адаптивність - здатність підприємства швидко реагувати на зміни та виклики зовнішнього та внутрішнього середовищ, пристосовуватись на наявних та потенційних загрозах;
- інноваційна спрямованість – застосування інноваційних методів, технологій, засобів тощо по управлінню та забезпеченню економічної безпеки підприємства;
- ефективність та раціональність – формування економічно обґрунтованих витрат на фінансування заходів по забезпеченню економічної безпеки підприємства;
- стратегічна орієнтація – розробка планових рішень та заходів щодо забезпечення економічної безпеки у різних часових періодах.

Інструментами забезпечення економічної безпеки підприємства є оподаткування (пільгове), кредитування, страхування, ціноутворення, митне регулювання, ліцензування, квотування, реструктуризація, прогнозування та інші, дія яких спрямована на забезпечення економічної безпеки підприємства.

Висновки. Таким чином, розроблений механізм спрямований на забезпечення економічної безпеки підприємства шляхом прийняття превентивних заходів задля уникнення загроз та небезпек зовнішнього та внутрішнього середовищ.

Авторські внески

Концептуалізація: Ковальська Любов,
Зберігання даних: Ковальська Любов,
Формальний аналіз: Ковальська Любов,
Придбання фінансування: Ковальська Любов,
Розслідування: Ковальська Любов,
Методика: Ковальська Любов,
Адміністрація проекту: Ковальська Любов,
Ресурси: Ковальська Любов,
Нагляд: Ковальська Любов,
Підтвердження: Ковальська Любов,
Візуалізація: Ковальська Любов,
Написання: Ковальська Любов,

Список бібліографічного опису

1. Капітула С. В. Оцінка та управління економічною безпекою підприємства (на прикладі гірничо-збагачувальних комбінатів України): автореф. дис. канд. екон. наук : 08.00.04 / Капітула Сергій Васильович; Криворізький техніч. ун-т. Кривий Ріг. 2009. 20 с.
2. Хома І. Б. Формування та використання систем діагностики економічної захищеності промислового підприємства. Львів. Вид-во НУ «Львівська політехніка». 2012. 504 с.
3. Станкевич Н.А. Сутність економічної безпеки підприємства. URL: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/01/207.pdf>.
4. Живко З. Б. Економічна безпека підприємства: сутність, механізми забезпечення, управління. Львів. Ліга-Прес. 2012. 256 с.
5. Грибінченко О.М. Сутність та шляхи забезпечення економічної безпеки підприємства. Науковий вісник Херсонського державного університету. Випуск 22. Частина 1. 2017.
6. Коваленко О.В. Підходи до визначення поняття економічної безпеки підприємства. Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії. Випуск 1 (01). 2016.
7. Череп А. Сутність економічної безпеки як складової частини діяльності підприємства та сучасні підходи до її трактування. Вісник Приазовського державного технічного університету. Серія : Економічні науки. 2016. Вип. 31(1). С. 27-34.
8. Бойко Т.В. Актуальні проблеми економічної безпеки України. URL: <http://library.kr.ua/orhus/bojko.pdf>.
9. Клімова Г.П. Економічна безпека: сутність та основні напрями забезпечення. Право та інновації. № 3 (19). 2017. URL: <https://ndipzir.org.ua/wp-content/uploads/2018/07/Klimova19.pdf>.

10. Троц І. Забезпечення економічної безпеки на підприємстві з метою попередження банкрутства. URL: <https://eztuir.ztu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/4157/49.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.
11. Сосновська І. М. Поняття і значення економічної безпеки виробничо-господарської діяльності підприємств. Ефективна економіка. №9. 2015. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4303>.
12. Вівчар О.І. Комплексне дослідження концептуалізації сучасних поглядів на дефініцію економічної безпеки підприємства. Вісник Хмельницького національного університету 2020, № 6. URL: <http://journals.khnu.km.ua/vestnik/wp-content/uploads/2022/01/vknu-es-2020-n-6-288.pdf#page=106>.
13. Вівчар О. І. Управління економічною безпекою підприємств: соціогуманітарні контексти: монографія. Тернопіль. ФОП Паляниця В. А. 2018. 515 с.
14. Баранова В. В. Сутність економічної безпеки національного господарства та її характеристики. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Випуск 21. Ч.2. 2018. URL: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/21_2_2018ua/33.pdf.
15. Ярова Ю.О.Артемченко Л.П. Структура економічної безпеки підприємства в умовах кризи. URL: <http://ev.fmm.kpi.ua/article/view/80129/75684>
16. Фроленко О.М. Маркетинговий механізм формування системи економічної безпеки підприємства. Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер.: Економічні науки. 2014. Вип. 6 (3). С. 206-208.
17. Дуб Б.С. Система економічної безпеки підприємства: Поняття та структура. URL: https://www.researchgate.net/publication/322958986_Sistema_ekonomichnoi_bezpeki_pidpriemstva_ponatta_ta_struktura.
18. Шацька З.Я. складові системи економічної безпеки на підприємстві. URL: https://kntud.edu.ua/publications/conference/20.03.2015/Katsoverts_Shazkaya_8.pdf
19. Зось-Кіор М.В., Дячков Д.В., Павлик Р.В. Система економічної безпеки підприємства: поняття, принципи, сутність. URL: http://www.econom.stateandregions.zp.ua/journal/2019/5_2019/21.pdf.
20. Прус Н. В. Теоретичні аспекти забезпечення економічної безпеки підприємства. Вісник Східноукраїнського національного університету імені В. Даля. 2011. №3 (157). С. 183-193.
21. Ярославський Я.О. Формування механізму управління економічною безпекою підприємств. Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису. Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 Економіка. Вінницький національний аграрний університет. Вінниця, 2020.
22. Хринюк О. С., Корчовна М. Р. Система забезпечення економічної безпеки підприємства: основні елементи. URL:<http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3927>
23. Бланк І. А. Управління фінансовою безпекою підприємства / І. А. Бланк. К. : Ніка Центр, 2014. 784 с.
24. Вудвуд В. В. Фінансова безпека підприємства: сутність, цілі, принципи та шляхи забезпечення. Підприємництво і торгівля. № 25. 2019. URL: <http://www.journals-lute.lviv.ua/index.php/pidpr-torgi/article/view/16/13>.
25. Міщенко С.П. Інтелектуально-кадрова складова економічної безпеки підприємств залізничного транспорту: напрямки забезпечення. Вісник економіки транспорту і промисловості. № 52. 2015.
26. Нехай В.А., Нехай В.В. Інформаційна безпека як складова економічної безпеки підприємства. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. URL: <http://erpub.chnpu.edu.ua:8080/jspui/bitstream/>
27. Лойко В.В. Технологічна безпека як складова економічної безпеки. Ефективна економіка. № 5. 2015. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4040>.

References:

1. Kapitula S. V. Otsinka ta upravlinnia ekonomichnoiu bezpekoiu pidpriemstva (na prykladi himnycho-zbahachuvalnykh kombinativ Ukrainy): avtoref. dys. kand. ekon. nauk : 08.00.04 / Kapitula Serhii Vasylovych [Evaluation and management of economic security of the enterprise (on the example of mining and processing plants of Ukraine): abstract of dis. of cand. econ. sciences: 08.00.04 / Kapitula Serhii Vasylovych] Kryvyi Rih Technical University. Kryvyi Rih University. 2009. 20 p. [in Ukrainian]
2. Khoma I. B. Formuvannia ta vykorystannia system diahnostryky ekonomichnoi zakhyshchenosti promyslovoho pidpriemstva [Formuvannia ta vykorystannia system diahnostryky ekonomichnoi zakhyshchenosti promyslovoho pidpriemstva]. Lviv. Lviv Polytechnic publishing house. 2012. 504 p. [in Ukrainian]
3. Stankevych N.A. Sutnist ekonomichnoi bezpeky pidpriemstva [The essence of economic security of the enterprise] URL: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/01/207.pdf>. [in Ukrainian]
4. Zhyvko Z. B. Ekonomichna bezpeka pidpriemstva: sutnist, mekhanizmy zabezpechennia, upravlinnia [Economic security of the enterprise: the essence, mechanisms of support, management] Lviv. Liga-Press. 2012. 256 p. [in Ukrainian]
5. Ekonomichna bezpeka pidpriemstva: sutnist, mekhanizmy zabezpechennia, upravlinnia [The essence and ways of ensuring the economic security of the enterprise] Scientific Bulletin of Kherson State University. Issue 22. Part 1. 2017. [in Ukrainian]
6. Kovalenko O.V. Pidkhody do vyznachennia poniattia ekonomichnoi bezpeky pidpriemstva [Approaches to defining the concept of economic security of an enterprise] Economic Bulletin of Zaporizhia State Engineering Academy. Issue 1 (01). 2016. [in Ukrainian]
7. Cherep A. Sutnist ekonomichnoi bezpeky yak skladovoi chastyny diialnosti pidpriemstva ta suchasni pidkhody do yii traktuvannia. [The essence of economic security as an integral part of the company's activities and modern approaches to its interpretation] Bulletin of the Priazovsky State Technical University. Series: Economic Sciences. 2016. Issue 31 (1).C. 27-34. [in Ukrainian]
8. Boiko T.V. Aktualni problemy ekonomichnoi bezpeky Ukrainy. [Actual problems of economic security of Ukraine] URL: <http://library.kr.ua/orhus/bojko.pdf>. [in Ukrainian]
9. Klimova H.P. Ekonomichna bezpeka: sutnist ta osnovni napriamy zabezpechennia. [Economic security: the essence and main directions of ensuring it] Law and innovation. № 3 (19). 2017. URL: <https://ndipzir.org.ua/wp-content/uploads/2018/07/Klimova19.pdf>. [in Ukrainian]

10. Trots I. Zabezpechennia ekonomichnoi bezpeky na pidpriemstvi z metoiu poperedzhennia bankructstva. [Ensuring economic security at the enterprise in order to prevent bankruptcy] URL: <https://eztur.ztu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/4157/49.pdf?sequence=1&isAllowed=y>. [in Ukrainian]
11. Sosnovska I. M. Poniattia i znachennia ekonomichnoi bezpeky vyrobnycho-hospodarskoi diialnosti pidpriemstv [The concept and significance of economic security of production and economic activities of enterprises] Efficient economy. №9. 2015. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4303>. [in Ukrainian]
12. Vivchar O.I. Kompleksne doslidzhennia kontseptualizatsii suchasnykh pohliadiv na definitsiu ekonomichnoi bezpeky pidpriemstva [A comprehensive study of the conceptualization of modern views on the definition of economic security of an enterprise] Bulletin of Khmelnytsky National University 2020, No. 6. URL: <http://journals.khnu.km.ua/vestnik/wp-content/uploads/2022/01/vknu-es-2020-n-6-288.pdf#page=106>. [in Ukrainian]
13. Vivchar O. I. Upravlinnia ekonomichnoiu bezpekoiu pidpriemstv: sotsiohumanitarni konteksty: monohrafiia [Management of economic security of enterprises: socio-humanitarian contexts: monograph] Ternopil. FOP Palyanitsa V. A. 2018. 515 p. [in Ukrainian]
14. Baranova V. V. Sutnist ekonomichnoi bezpeky natsionalnogo hospodarstva ta yii kharakterystyky [The essence of economic security of the national economy and its characteristics] Scientific Bulletin of Uzhgorod National University. Issue 21. Part 2. 2018.. URL: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/21_2_2018ua/33.pdf [in Ukrainian]
15. Yarova Yu.O. Artemenko L.P. Struktura ekonomichnoi bezpeky pidpriemstva v umovakh kryzy [Structure of economic security of an enterprise in a crisis] URL: <http://ev.fmm.kpi.ua/article/view/80129/75684> [in Ukrainian]
16. Frolenko O.M. Marketynhovyi mekhanizm formuvannia systemy ekonomichnoi bezpeky pidpriemstva Marketing mechanism for forming an enterprise's economic security system. Scientific Bulletin of Kherson State University. Ser.: Economic Sciences. 2014. Issue 6 (3).P. 206-208. [in Ukrainian]
17. Dub B.S. Systema ekonomichnoi bezpeky pidpriemstva: Poniattia ta struktura [Enterprise economic security system: concept and structure] URL: https://www.researchgate.net/publication/322958986_Sistema_ekonomichnoi_bezpeki_pidpriemstva_ponatta_ta_struktura. [in Ukrainian]
18. Shatska Z.Ya. Skladovi systemy ekonomichnoi bezpeky na pidpriemstvi [Components of the enterprise's economic security system] URL: https://knutd.edu.ua/publications/conference/20.03.2015/Katsovs_Shazkava_8.pdf [in Ukrainian]
19. Zos-Kior M.V., Diachkov D.V., Pavlyk R.V. Systema ekonomichnoi bezpeky pidpriemstva: poniattia, pryntsyipy, sutnist [The system of economic security of the enterprise: concept, principles, essence] URL: http://www.econom.stateandregions.zp.ua/journal/2019/5_2019/21.pdf. [in Ukrainian]
20. Prus N. V. Teoretychni aspekty zabezpechennia ekonomichnoi bezpeky pidpriemstva. [Theoretical aspects of ensuring the economic security of the enterprise] Bulletin of V. Dahl East Ukrainian National University. 2011. №3 (157). P. 183-193. [in Ukrainian]
21. Yaroslavskyi Ya.O. Formuvannia mekhanizmu upravlinnia ekonomichnoiu bezpekoiu pidpriemstv. Kvalifikatsiina naukova pratsia na pravakh rukopysu. Dysertatsiia na zdobuttia naukovooho stupenia doktora filosofii za spetsialnistiu 051 Ekonomika. [Formation of a mechanism for managing the economic security of an enterprise qualification scientific work on the rights of a manuscript. Dissertation for the degree of Doctor of philosophy in specialty 051 Economics] Vinnytsia National Agrarian University. Vinnytsia, 2020. [in Ukrainian]
22. Khryniuk O. S., Korchova M. R. Systema zabezpechennia ekonomichnoi bezpeky pidpriemstva: osnovni elementy [Systema zabezpechennia ekonomichnoi bezpeky pidpriemstva: osnovni elementy] URL:<http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3927> [in Ukrainian]
23. Blank I. A. Upravlinnia finansovoiu bezpekoiu pidpriemstva [Financial security management of the enterprise] K.: Nika Center, 2014. 784 p. [in Ukrainian]
24. Vudvud V. V. Finansova bezpeka pidpriemstva: sutnist, tsili, pryntsyipy ta shliakhy zabezpechennia [Financial security of the enterprise: the essence, goals, principles and ways of ensuring it] Entrepreneurship and trade. № 25.2019. URL: <http://www.journals-lute.lviv.ua/index.php/pidpr-torgi/article/view/16/13>. [in Ukrainian]
25. Mishchenko S.P. Intel'ektualno-kadrova skladova ekonomichnoi bezpeky pidpriemstv zaliznychnoho transportu: napriamky zabezpechennia [Intellectual and personnel component of economic security of railway transport enterprises: areas of support] Bulletin of transport and industry economics. № 52.2015. [in Ukrainian]
26. Nekhai V.A., Nekhai V.V. Informatsiina bezpeka yak skladova ekonomichnoi bezpeky pidpriemstva [Information security as a component of economic security of the enterprise] Scientific Bulletin of the International Humanitarian University. URL: <http://erpub.chnpu.edu.ua:8080/jspui/bitstream/> [in Ukrainian]
27. Loiko V.V. Tekhnolohichna bezpeka yak skladova ekonomichnoi bezpeky [Technological security as a component of economic security] Efficient economy. № 5. 2015. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4040>.

Дата подання публікації 15.01.2023р.